

Redogörelse till riksdagen 2021/22:RAR1

Verksamhetsredogörelse för Riksdagens arvodesnämnd 2021

Till riksdagen

Riksdagens arvodesnämnd ska enligt 12 § lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd senast den 22 februari varje år lämna en redogörelse till riksdagen för sin verksamhet under det senaste kalenderåret. I redogörelsen ska nämnden även redovisa verksamhetens kostnader.

Nämnden lämnar härmed följande redogörelse till riksdagen.

Stockholm den 4 februari 2022

Johan Hirschfeldt
ordförande

Sven Johannisson
sekreterare

Inledning

Riksdagens arvodesnämnd är en självständig myndighet under riksdagen. Nämnden har tre huvuduppgifter. En av dem är att fastställa månadsarvodet för riksdagens ledamöter. En annan huvuduppgift är att fatta beslut om ekonomiska avgångsförmåner (främst inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd) för riksdagsledamöter som lämnar sitt uppdrag. Slutligen är det en uppgift för nämnden att pröva frågor om jämkning av inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd. I tre avsnitt nedan redovisas nämndens verksamhet när det gäller dessa uppgifter.

Nämndens verksamhet styrs av bestämmelserna i lagen (2012:883) med instruktion för Riksdagens arvodesnämnd. Materiella regler av betydelse för verksamheten finns i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (nedan benämnd ersättningslagen). För ärendehandläggningen gäller i övrigt bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900). Nämnden har också antagit en arbetsordning.

Sammansättning

Ledamöterna i nämnden har valts av riksdagen. Under 2021 hade nämnden följande sammansättning:

f.d. hovrättspresident Johan Hirschfeldt, ordförande

justitieråd Gudmund Toijer, ersättare för ordföranden

f.d. landshövding Barbro Holmberg

f.d. landshövding Peter Egardt.

Som sekreterare tjänstgjorde hovrättsråd Sven Johannisson.

Riksdagsförvaltningen utför kansligöromål för nämndens räkning. Förvaltningens dataskyddsombud är dataskyddsombud även för nämnden.

Arvoden till nämndens ledamöter fastställs av riksdagsstyrelsen. Sekreterarens arvode fastställs av nämnden. Nämnden fattar också beslut om ersättning till dem som utför kansligöromål för nämndens räkning.

Sammanträden

Under verksamhetsåret har nämnden sammanträtt nio gånger. Sammanträdena har i de flesta fall ägt rum per telefon, huvudsakligen på grund av rådande restriktioner. Härutöver har nämnden vid fyra tillfällen fattat beslut genom kontakter via e-post mellan nämndens ledamöter.

Beslut om ledamotsarvodet

Enligt 3 kap. 1 § ersättningslagen är det nämndens uppgift att fastställa ett månadsarvode för ledamöter av riksdagen. Denna ordning har gällt sedan 1994

när nämnden inrättades. I samband med det upphörde också den tidigare ordningen med en koppling mellan ledamotsarvodet och lönerna för vissa grupper av statliga tjänstemän.

Nämndens bedömning av arvodesfrågan utgår från de överväganden som gjordes när arvodesystemet sågs över av riksdagen 1998 (förs. 1998/99:RFK3, bet. 1998/99:KU1, rskr. 1998/99:95). Då föreslogs en engångsvis höjning av arvodesnivån. I anslutning till detta gjordes vissa uttalanden om nivån. Konstitutionsutskottet ställde sig då bakom de skäl som förslaget byggde på. Dessa skäl tog sikte på ledamöternas ställning i det demokratiska systemet, den arbetsinsats uppdraget förutsätter och de särskilda förhållanden som gäller för uppdraget. Härtill kom att det är angeläget att kunna rekrytera personer från tillräckligt breda samhällsskikt och att arvodet var lågt såväl vid en internationell jämförelse som vid en jämförelse med vissa förtroendevalda i större kommuner och landsting.

När det gällde arvodesförändringar ansågs det i förslaget till riksdagen att nämnden borde beakta den allmänna löneutvecklingen på arbetsmarknaden och värdera riksdagsarvodet ur ett brett perspektiv.

Det finns inget krav på att arvodet ska förändras varje år. Under senare år har dock arvodet vanligtvis ändrats årligen genom beslut under hösten. Beslut om arvodet får inte överklagas.

Beslut i arvodesfrågan bereds genom att sekreteraren tar fram uppgifter om de avtal som har slutits på arbetsmarknaden under året. Dessutom samlas statistik över löneutvecklingen in.

Under 2021 har nämnden fattat beslut om justering av arvodet vid två tillfällen. Det första beslutet fattades i januari och innebar att ledamotsarvodet höjdes med 1 500 kronor till 69 900 kronor per månad fr.o.m. den 1 januari 2021, vilket motsvarade ca 2,2 procent. Skälet till att beslutet fattades senare än vad som dittills varit vanligt var i huvudsak att det saknades underlag för att bedöma löneutvecklingen, vilket i sin tur hängde samman med att det s.k. märket inom industrin inte sattes förrän sent under hösten. Det andra beslutet om justering av ledamotsarvodet fattades i december 2021. Beslutet innebar att arvodet höjdes med 1 600 kronor till 71 500 kronor per månad, vilket motsvarade ca 2,3 procent. I de överväganden som låg till grund för beslutet beaktade nämnden främst de löneförändringar som det tidigare träffats avtal om på arbetsmarknaden.

Ledamotsarvodet betalas från anslaget 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. inom utgiftsområde 1.

I bilagan finns en redovisning av hur ledamotsarvodet har utvecklats sedan 1994.

Beslut om ekonomiska avgångsförmåner

Sedan den 1 maj 2014 är det en uppgift för nämnden att fatta beslut om ekonomiska avgångsförmåner. Avgångsförmåner i form av stödåtgärder för återgång till arbetsmarknaden fattar Riksdagsförvaltningen beslut om.

Beslut om rätt till inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd fattas av nämnden när en ledamot lämnat riksdagen. Besluten bygger på underlag från Riksdagsförvaltningen. Ledamoten begär således inte att rätten till garanti eller stöd ska fastställas. Däremot är det upp till den som vill ha garantin eller stödet utbetalt att begära det hos Statens tjänstepensionsverk (SPV). Eftersom andra inkomster påverkar storleken på det belopp som ska betalas ut ska stödets mottagare ange vilka inkomster han eller hon beräknar att få. Dessa uppgifter ligger sedan till grund för preliminära utbetalningar. Året efter det att stödet har betalats ut ska mottagaren lämna en s.k. årsuppgift till SPV och ange hur stora inkomsterna faktiskt blev under året. Därefter gör verket en avstämning mot det belopp som har betalats ut.

Även Sveriges ledamöter i Europaparlamentet har rätt till inkomstgaranti. Det följer av de övergångsbestämmelser som meddelades i anslutning till att lagen (1996:304) om arvode m.m. till Sveriges ledamöter av Europaparlamentet upphävdes. I praktiken är bestämmelserna om inkomstgaranti bara tillämpliga på garantitagare som lämnade Europaparlamentet före sommaren 2009. Nämnden fattar alltså inte några nya beslut om dessa.

Närmare information om reglerna för ekonomiska avgångsförmåner finns i en särskild promemoria som finns tillgänglig på nämndens webbplats.

Under det gångna året har nämnden fattat beslut om rätt till ekonomiska avgångsförmåner i 17 ärenden. I följande tabell anges hur många beslut som har fattats i respektive kategori.

Typ av beslut	Antal
Inkomstgaranti fram till 65 års ålder	4
Inkomstgaranti i 2 år	1
Förskjuten inkomstgaranti	1
Ekonomiskt omställningsstöd i 3 månader	3
Ekonomiskt omställningsstöd i 6 månader	4
Ekonomiskt omställningsstöd i 1 år	1
Förskjutet ekonomiskt omställningsstöd	1
Förlängt ekonomiskt omställningsstöd	1
Avskrivet eftersom rätt till förmån saknades	1
Summa	17

Med förskjuten förmån avses beslut om en förmån som gäller en ledamot som har återinträtt i riksdagen och därefter på nytt lämnat uppdraget. I dessa fall fattas ett nytt beslut med utgångspunkt i de förhållanden som gäller vid den nya avgången.

Beslut i ärenden om förlängning av en förmån fattas på initiativ av förmånstagaren. I det ärende som gällde förlängning av ekonomiskt omställningsstöd avsågs ansökan.

Kostnaden för ekonomiskt omställningsstöd och inkomstgaranti betalas från anslaget 2:1 Riksdagens ledamöter och partier m.m. inom utgiftsområde 1.

Tillsynsverksamheten i fråga om inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd

Gällande ordning

I 12 och 13 kap. ersättningslagen finns bestämmelser om jämkning av inkomstgaranti respektive ekonomiskt omställningsstöd. Den första jämkningsgrunden tar sikte på fall där förmånstagaren har utfört förvärvsarbete i väsentlig omfattning åt någon annan utan att ta ut en skäligen ersättning för det. Jämkning kan också ske i de fall då förmånstagaren redovisar en inkomst av aktiv näringsverksamhet och denna har reducerats på grund av avdrag för avsättning till en periodiseringsfond, ett upphovsmannakonto, en expansionsfond, ett eget pensionssparande eller ett underskott av en annan verksamhetsgren. Den tredje jämkningsgrunden avser fall där förmånstagaren redovisar en inkomst av passiv näringsverksamhet där det ingår arbetsinkomster. Vidare gäller som en fjärde jämkningsgrund att jämkning kan komma i fråga om förmånstagaren har gjort sig skyldig till viss brottslighet. Slutligen kan jämkning aktualiseras om förmånstagaren inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. Denna jämkningsgrund gäller bara i de fall där förmånstagaren har rätt till inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd under en längre tid än ett år. Vid bedömningen av jämkningsfrågan ska särskilt beaktas om och hur den som tar emot den ekonomiska förmånen har tagit del av de stödåtgärder för omställning som Riksdagsförvaltningen erbjuder.

Huvuddragen i tillsynsverksamheten

Tillsynsärendena består i huvudsak av två typer av ärenden. Den ena avser de äldre reglerna som syftar till att säkerställa att rätt inkomst läggs till grund för avräkningen för andra inkomster. Den andra gruppen av tillsynsärenden anknyter till den jämkningsgrund som kan tillämpas om en tidigare ledamot inte vidtar tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. De som tas ut för granskning på den grunden granskas dock även regelmässigt i enlighet med de nyss nämnda äldre bestämmelserna eftersom dessa är tillämpliga även i dessa fall.

Med utgångspunkt i de årsuppgifter som förmånstagarna lämnar till SPV gör nämnden ett urval av förmånstagare som granskas närmare. Resultatet av denna granskning läggs sedan i förekommande fall till grund för beslut om att inleda ett tillsynsärende gentemot en förmånstagare. Nämnden har delegerat till ordföranden att fatta beslut om att inleda sådana ärenden. Besluten dokumenteras i protokoll och expedieras till den berörda förmånstagaren. I samband med detta lämnas också en skriftlig information om ärendet.

Under den fortsatta beredningen av tillsynsärendet begär nämnden in uppgifter från förmånstagaren och från Riksdagsförvaltningen. I vissa fall hörs förmånstagaren muntligen inför nämnden. Uppgifter som lämnas kan kontrolleras hos Skatteverket.

Beslut om jämkning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Tillsynen under 2021

Under verksamhetsåret har utbetalningar av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd som gjordes under 2020 granskats. I tre ärenden som inleddes under 2020 har även utbetalningar under 2018 och 2019 granskats. Tillsynsverksamheten har fokuserats på att följa upp tio tidigare ärenden som handlagts de senaste åren. Härutöver har tillsynsärenden inletts i fråga om tio förmånstagare som längre tillbaka var föremål för nämndens tillsynsverksamhet. Dessutom har ett fåtal ärenden inletts beträffande tidigare ledamöter som aldrig tidigare varit föremål för nämndens granskning.

I tre ärenden har nämnden beslutat om jämkning av avgångsförmånen. I samtliga fall gjordes jämkningen på den grunden att förmånstagaren utfört förvärvsarbete i väsentlig omfattning men inte tagit ut en skälig ersättning för det. I två av dem hade förmånstagaren i stället tagit ut utdelning. Jämkning skedde i det ena fallet med 130 000 kronor och i det andra med 110 000 kronor. I det tredje ärendet där jämkning ägde rum ansåg nämnden att den lön som togs emot inte var skälig och jämkning skedde med 42 000 kronor.

I övrigt har tillsynsärendena handlat om att bedöma om den tidigare ledamoten vidtagit tillräckliga åtgärder för att återgå till förvärvsarbete. I några av de äldre ärenden som granskats på nytt har dock den jämkningsgrunden inte varit tillämplig. Den nya granskningen har i de fallen i stället syftat till att kontrollera om förhållandena ändrats i något avseende som kan hänföras till de övriga jämkningsgrunderna. Samtliga nu nämnda ärenden som avgjorts under året har skrivits av. Sex av dem ska följas upp under kommande år.

Sammantaget inledde nämnden 23 ärenden under det gångna året. Totalt avgjordes 22 ärenden slutligt. Nämnden skrev av 19 ärenden. Sex ärenden kommer att följas upp under kommande år. I fyra ärenden har inte slutligt beslut fattats ännu.

Kostnader

Kostnaderna för nämndens verksamhet betalas från anslaget 2:2 Riksdagens förvaltningsanslag inom utgiftsområde 1. Utvecklingen av nämndens kostnader framgår av följande tabell:

Kronor

Kostnad	2018	2019	2020	2021
Ledamöter och personal	373 007	357 129	370 689	368 455
Övriga driftskostnader	1 332	1 339	2 160	1 680
Summa	374 009	358 468	372 849	370 135

Under 2021 var kostnaderna för nämndens verksamhet i stort sett oförändrade jämfört med föregående år. Kostnaden för sekreterarens arbete minskade dock något som en följd av att antalet tillsynsärenden var lägre än föregående år.

Övrigt

Under året har nämnden besvarat tre remisser från Riksdagsförvaltningen. Nämnden har tagit emot 16 brev från allmänheten med frågor och synpunkter på ledamotsarvodet och de ekonomiska avgångsförmånerna. Flera telefonsamtal har också rört dessa ämnen.

BILAGA

Utvecklingen av riksdagsledamöternas arvode

Förändring fr.o.m.	Arvodets storlek (kronor)	Höjning (kronor)	Höjning (procent)
1994-10-01	26 500		
1996-01-01	27 500	1 000	3,8
1997-01-01	29 500	2 000	6,8
1998-01-01	30 300	800	2,7
1999-01-01	36 000	5 700	12,2
1999-10-01	38 000	2 000	5,5
2000-10-01	40 000	2 000	5,2
2001-10-01	41 500	1 500	3,7
2002-11-01	43 200	1 700	4,1
2003-11-01	45 000	1 800	4,2
2004-11-01	46 400	1 400	3,1
2005-11-01	48 000	1 600	3,5
2006-11-01	49 200	1 200	2,5
2006-10-02 (retroaktivt)	51 200	2 000	4,1
2007-11-01	52 900	1 700	3,2
2008-11-01	54 500	1 600	3,0
2009-11-01	55 000	500	0,9
2010-11-01	56 000	1 000	1,8
2011-11-01	57 000	1 000	1,8
2012-11-01	58 300	1 300	2,3
2013-11-01	59 800	1 500	2,6
2014-11-01	61 000	1 200	2,0
2015-11-01	62 400	1 400	2,3
2016-11-01	63 800	1 400	2,2
2017-11-01	65 400	1 600	2,5
2018-11-01	66 900	1 500	2,3
2019-11-01	68 400	1 500	2,2
2021-01-01	69 900	1 500	2,2
2022-01-01	71 500	1 600	2,3

Innan Riksdagens arvodesnämnd inrättades den 1 januari 1994 beslutade riksdagen själv om nivån på de ersättningar som skulle betalas ut till riksdagens ledamöter.

Beslutet om höjningen per den 1 januari 1999 fattades av riksdagen i samband med en översyn av riksdagsledamöternas arvodering. Av höjningen utgjorde 2 000 kronor en växling från kostnadsersättning till arvode.

Beslutet om en höjning per den 2 oktober 2006 fattades under våren 2007 med retroaktiv verkan. Det motiverades av att den skattepliktiga ersättning om 3 771 kronor och 50 öre som hade betalats ut till riksdagens ledamöter avskaffades fr.o.m. samma datum.

De höjningar som gjorts sedan 1994 innebär att arvodet har ökat med 154,7 procent. I den siffran har de höjningar som beror på förändringar i kostnadsersättningen räknats bort. Om den förändringen inte räknas bort blir höjningen sedan 1994 i stället 169,8 procent.